

BROEDVOGELS VAN

GOOILUST

2015

**Vogelwerkgroep Het Gooi en omstreken
Rapportnummer 244**

1 Gebied en historie Gooilust

Gooilust is een van de buitenplaatsen in beheer bij Natuurmonumenten. De website van natuurmonumenten klinkt uitnodigend. Het betreft een gebied met een rijke geschiedenis waarvan de sporen nog steeds duidelijk zichtbaar zijn. Velen kennen Gooilust als 'Het bos van Blaauw'. Frans Ernst Blaauw heeft als geen ander zijn stempel op dit landgoed gedrukt. Rond 1900 plantte hij rododendrons op een heuvel, azalea's in de vallei en tal van uitheemst bomen en struiken. Hij legde zelfs een complete dierentuin aan. Deze is inmiddels verdwenen. Je vindt op deze buitenplaats in 's Gravenland nog steeds een rododendronvallei, siertuin, het landhuis, sterrenbos en een exotische bomencollectie

Natuurmonumenten die het gebied in 1934 in handen heeft gekregen en beheert het nu samen met de andere buitenplaatsen en is rond 2010 gestart met een groot herstelplan. Het herstel van de rododendronvallei, sterrenbos en opknappen van omgeving rond het

landhuis zijn de afgelopen jaren gerealiseerd. Vlak voor de start van de inventarisatie werden de kapwerkzaamheden (oa vervangen en dunnen oude rododendrons) afgerond.

Dit maakt Gooilust tot een uitnodigend gebied om te inventariseren. Tijdens de voorbereidingen kwamen we de resultaten van inventarisaties uit 1973 en 1995 tegen. Deze zagen er veelbelovend uit en maakte het spannend wat we in 2015 zouden aantreffen.

2 Methode

Bij de inventarisaties wordt standaard gebruik gemaakt van de broedvogelkarteringsmethode (BMP) van SOVON (van Dijk & Boele 2011). Deze werkt als volgt. In de loop van het broedseizoen worden verschillende bezoeken aan het telgebied gebracht, waarbij alle waargenomen broedvogels worden ingetekend op een veldkaart. Vervolgens worden de waarnemingen op afzonderlijke soortenkaarten overgezet. Aan het eind van het seizoen wordt het aantal territoria bepaald door alle waarneempunten op de soortenkaarten via per soort bepaalde regels te clusteren. Na een verkenning in maart werd het gebied elke twee weken van 21 maart t/m 28 juni geïnventariseerd. Het team bestond normaal uit twee personen met minimaal 1 ervaren teller. In het veld tekenden de tellers de waarnemingen in op veldkaarten die afgeleid waren van kaarten die beschikbaar waren gesteld door Natuurmonumenten. Behalve de locatie werd de soort waarneming genoteerd (individu, paar, balts, nestindicatie/alarm, nest of anders). Alle potentiële broedvogels werden op deze manier genoteerd. Waarnemingen van niet-broedvogels en zoogdieren werden apart genoteerd. Bij het waarnemen werd gebruik gemaakt van gewone veldkijkers. Bij het invoeren en uitwerken van de waarnemingen is gebruik gemaakt van de website www.SOVON.nl. Het telgebied is door SOVON aangemaakt onder nummer 7462 en omvat ongeveer 92 ha. De waarnemingen worden ter plekke aangetekend op de veldkaart en vervolgens op de SOVON website (via een Google kaart) ingevoerd.

Gebruikte veldkaart

Aan het eind van het seizoen worden door het systeem automatisch per soort de territoria berekend. De rekenwijze hierbij is geheel volgens de Broedvogel Monitoring

methode van SOVON (van Dijk en Boele 2011). Het resultaat van de berekening is te zien op een stippenkaart. Na elke telling, liefst op de teldag zelf, werden de waarnemingen ingevoerd.

datum	Begintijd	eindtijd
21 maart	06.00	09.45
3 april	06.30	10.00
17 april	06.15	10.15
2 mei	05.45	09.30
16 mei	05.15	08.00
31 mei	05.00	08.30
14 juni	06.00	09.00
28 juni	06.00	08.00

3 De tellers

Per keer werd er door minimaal 2 personen geteld, waarvan 1 ervaren teller. Het team bestond uit Yolande Bosman, Hedwig Schoorlemmer, Fred van Klaveren, Francis Bakker, Han Dijkers, Bonne Zijlstra, Dirk Prop en Wobbe Kijlstra. Fred van Klaveren en Yolande Bosman zijn woonachtig in het gebied en hebben de periodieke telling aangevuld met eigen waarnemingen. Dit heeft bijgedragen aan het aantal territoria van de grauwe vliegenvanger. Op basis van de waarnemingen tijdens de telrondes zou dit tot minder territoria hebben geleid.

Tabel aantal soorten en aantal vastgestelde territoria

	1973	1995	2015		1973	1995	2015
blauwe reiger	36	45	11	tuinfluiter	8	5	5
ooievaar			1	zwartkop	14	17	34
knobbelzwaan		1	1	tjiftjaf	27	22	28
bergeend		1		fitis	15	6	2
nijlgans			13	goudhaan	4		20
krakeend			1	vuurhoudhaan			2
wilde eend	26	17	15	gekr. Roodstaart	24		
havik		1	1	grauwe vliegenvanger	2	6	5
sperwer		1		bonte vliegenvanger	2	2	1
torenvalk		1		staartmees	4	2	5
buizerd		1	1	glanskop	4	7	7
waterhoen	5	4	2	kuifmees	2		5
meerkoet	12	17	7	zwarte mees	4		1
scholekster		1	1	pimpelmees	41		43
holenduif	5	21	13	koolmees	52		47
houtduif	26		16	boomklever	11	23	29
turkse tortel	1		1	boomkruiper	5	25	33
koekoek		1	1	wielewaal	2	1	
kerkuil			1	ekster	2	1	
ransuil		1		gaai	3	8	9
bosuil	1	2	2	kauw	25	13	8
ijsvogel		1	3	zwarte kraai	2	7	9
groene specht	1	2	1	spreeuw	62	3	18
grote bonte specht	6	11	25	huismus	15		4
kleine bonte specht	1	1	1	vink	22		43
witte kwikstaart	1	2	1	groenling	8	4	6
winterkoning	52		60	putter			3
heggenmus	13	6	12	goudvink	1		4
roodborst	43		36	appelvink		1	11
merel	58		68				
zanglijster	17		21				
grote lijster	1	2	3				
kleine karekiet			1				

Totalen	1973	1995	2015
Soorten	44	40	55
Territoria	666	293	702

4 Resultaten

Bij de inventarisatie zijn in totaal 702 territoria van 55 soorten vastgesteld. Ten opzichte van een vergelijkbare integrale telling uit 1973 gaat het om een flink hoger aantal soorten en een iets hoger aantal territoria (44 territoria en 666 soorten). Ten opzichte van andere inventarisaties van de buitenplaatsen en naast liggende gebieden gaat het om een groot verschil in aantal soorten en territoria.

In 2014 is het landgoed Schaep & Burgh, Boekesteijn en Bantam geïnventariseerd met als resultaat 35 soorten en 386 territoria. In 2008 is het Corversbos (naast Gooilust) geïnventariseerd met 32 soorten en 396 territoria.

Naast de toelichting op de resultaten per soort, wordt in dit rapport ook ingegaan op de mogelijke achterliggende redenen van de verandering ten opzichte van 1973 en de uitkomsten van de naast liggende gebieden.

In het volgende hoofdstuk gaan we in op de verschillen met voorgaande inventarisaties. Hierin geven we ook mogelijke verklaringen voor de rijkdom van het gebied. Daarna worden de uitkomsten per soort benoemd en kort toegelicht.

De territoriumkaarten per soort zijn als aparte bijlage opvraagbaar.

5 Vergelijking met eerdere inventarisaties

Landgoed Gooilust is sinds 1934 in bezit van Natuurmonumenten. De oudste inventarisatiegegevens in het archief van Natuurmonumenten dateren uit 1968. Vanaf dit jaar t/m 1981 is er nestkastonderzoek gedaan in Gooilust. Er zijn van deze onderzoeken verslagen aanwezig. Op dit moment zijn er geen nestkasten meer aanwezig in Gooilust. Van 1970 tot 1973 is er ook broedvogelonderzoek gedaan in het hele gebied. Daarvan is een overzicht te vinden in het archief. Er is geen onderzoeksmethode aangegeven.

In 1981 is een inventarisatie in Gooilust uitgevoerd door de Provinciale Planologische Dienst Noord-Holland (van Beusekom 1981). In het rapport wordt verslag gedaan van de minder algemene soorten.

In 1995 is het gebied geïnventariseerd door Sovon (D.Kwint). Een aantal algemene soorten (bv. vink) is niet meegenomen.

De meest bruikbare inventarisaties voor een vergelijking met de inventarisatie van 2015 zijn die van 1970 t/m 1973 en die van 1995.

De resultaten van de inventarisaties 1970 t/m 1973 verschillen onderling niet veel. Daarom gebruiken we die van 1973 als vergelijkingsmateriaal met die van 2015.

Ook de telling van 1995 voldoet voldoende voor een vergelijking.

De resultaten van deze tellingen zijn terug te vinden in bijlage 1.

De nestkastverslagen hebben we niet gebruikt. Het gaat hier om een beperkte groep vogelsoorten. Bovendien zijn nestkastverslagen opgenomen in de resultaten van de broedvogelinventarisaties van 1970 t/m 1973.

We noemen drie factoren die van invloed zijn geweest op de ontwikkeling van de vogelbevolking. Dat zijn de aanwezigheid van nestkasten, het ouder worden van het bos en het herstelplan voor Gooilust.

Ten eerste de aanwezigheid van nestkasten.

In de nestkastperiode had de aanwezigheid van nestkasten veel invloed op de stand van de holenbroeders. Er waren in 1973 nog 24 broedgevallen van de gekraagde roodstaart. Deze soort is nu verdwenen. De spreeuw was met 62 paar aanwezig, in 1995 nog met 3 paar. Door aanwezigheid van spechtenholen is de stand nu weer op 18. Koolmees en pimpelmees waren ook ruim vertegenwoordigd met respectievelijk 52 en 41 paar.

Ook een torenvalk maakte gebruik van een nestkast. De soort is nu niet meer aanwezig als broedvogel. Tenslotte was de kauw aanwezig met 25 paren. Nu zijn dat er nog 8, broedend in natuurlijke holen.

Ten tweede noemen we de veroudering van het bos.

Rond 1900 zijn veel nieuwe loofbomen, coniferen, naaldbomen en struiken geplant. De bomen zijn nu dus meer dan 100 jaar oud. Er zijn veel natuurlijke holtes en spleten ontstaan. Ook de spechten hebben gezorgd voor veel nieuwe broedgelegenheid voor holenbroeders. De grote bonte specht is toegenomen (6 in 1973, 11 in 1995, 25 in 2015). Er zijn inmiddels veel spechtenholen in de verschillende bomen. Spreeuwen maken hier gebruik van. (62 in 1973, 3 in 1995, 18 in 2015). Zij broeden bijna alleen in deze spechtenholen. De bosuil (2 paar) broedt hier in holle bomen. De boomklever is toegenomen van 11 paar in 1973 naar 29 in 2015. Ook de boomkruiper heeft een enorme sprong vooruit gemaakt. (5 paar in 1973, 33 in 2015).

De kauw broedt in holle bomen in het westelijk deel van Gooilust. Er is wel een grote afname van het aantal broedparen (25 in 1973, 8 in 2015).

De koolmees en de pimpelmees laten een interessant beeld zien. De aantallen zijn niet noemenswaardig veranderd. Koolmees (52 in 1973, 47 in 2015) en pimpelmees (41 in 1973, 43 in 2015). Van 1995 zijn geen gegevens aanwezig.

Ondanks het verdwijnen van de nestkasten is er blijkbaar voldoende nestgelegenheid voor deze soorten. De andere mezensoorten (glanskop, kuifmees en zwarte mees) zijn in kleine aantallen vertegenwoordigd. Dat was in 1973 ook zo.

De veroudering van het bos heeft ook invloed gehad op de aanwezigheid van andere vogels. Het aantal paren vinken is verdubbeld. (22 in 1973, 43 in 2015). De struiklaag is dichter geworden; het bos is schaduwrijker geworden. Het aantal paren zwartkop is ook verdubbeld (14 in 1973, 34 in 2015). Het aantal paren fitissen is evenwel afgenomen van 15 in 1973 naar 2 in 2015. Deze soort houdt meer van een open bossen.

Het ouder worden van coniferen en naaldbomen heeft invloed gehad op de stand van de goudhaan. (4 in 1973, 20 in 2015). Alle waarnemingen van zingende exemplaren komen uit deze bomen.

Spectaculair is het aantal broedgevallen van de appelvink te noemen. Zij waren in 1973 niet aanwezig, in 1981 met 1 paar, in 2015 met 11 paar. In Gooilust zijn de meeste waarnemingen gedaan in de omgeving van coniferen en naaldbomen. Blijkbaar vinden ze hierin goede broedgelegenheid. In de ANWB vogelgids wordt dit aspect niet genoemd.

De veroudering van het bos heeft minder invloed gehad op een andere groep bosvogels. Winterkoning, roodborst merel, zanglijster zijn in aantallen ongeveer gelijk gebleven met de telling van 1973.

De havik en buizerd zijn inmiddels broedvogel in Gooilust. In 1973 nog niet aanwezig.

De blauwe reiger laat een forse daling zien. Van 45 paren in 1995 naar 11 in 2015. De reden is niet duidelijk. Wel heeft zich een nieuwe kolonie elders in 's Graveland gevestigd. Tenslotte moet de nijlgans nog genoemd worden. Deze soort was in 1973 en 1995 nog niet aanwezig. Nu met 13 paren. Met name in april was er veel baltsgedrag. Overall in het bos waren de paren luidruchtig aanwezig. Er zijn geen nesten gevonden.

Ten derde is er het herstelplan van Gooilust

Vanaf 2010 zijn er werkzaamheden in het bos. Het Sterrenbos is hersteld, het ronddeel in de hoofdlaan is teruggebracht, de rododendronvallei is hersteld; er is een ooievaarsnest geplaatst in weiland Ooievaarskamp. In het voorjaar van 2015 is er houtkap geweest in het bos en op open plekken zijn struiken geplant om meer variatie te krijgen. Voor de ijsvogel zijn twee wanden afgestoken.

Twee vogelsoorten hebben tot nu toe van het herstelplan geprofiteerd. De ooievaar heeft gebroed op de nestpaal en de bonte vliegenvanger was aanwezig in het opengemaakte deel van het bos. De ijsvogels heeft zich wel laten zien bij de wanden. Er zijn nestgangen, maar daar is niet gebroed.

Tenslotte moet nog vermeld worden dat in de weilanden van Gooilust weinig broedvogels voorkomen. De Kievit, grutto en bergeend zijn als broedvogel verdwenen. (in 1981 nog aanwezig).

Wel zijn soorten als knobbelzwaan, wilde eend, krakeend, meerkoet, waterhoen en scholekster aangewezen in dit biotoop. Zij komen in Gooilust bijna uitsluitend in de weilanden met sloten voor.

Conclusie.

Al met al kan geconcludeerd worden dat Gooilust door zijn afwisselend landschap: oud gevarieerd bos met loofbomen, coniferen en naaldbomen, weilanden, sloten, gebouwen en een siertuin, een soortenrijke broedvogelbevolking herbergt met de mogelijkheid voor veel territoria. Totaal 55 vogelsoorten kwamen tot broeden in 702 territoria.

Er werden daarnaast nog 9 andere soorten waargenomen, waarvan wespandief en boomvalk tot de mogelijke broedvogels gerekend kunnen worden. Van deze soorten werd baltsgedrag waargenomen. Broeden kon niet worden vastgesteld.

6 Bespreking van de resultaten per soort.

In dit hoofdstuk bespreken we een aantal van de waargenomen broedvogelsoorten. Op de strippenkaarten van Sovon staan de geclusterde territoria. Die geven een goed overzicht.

Deze kaartjes zijn toegevoegd.

Blauwe reiger, 11 nesten.

De blauwe reiger is sterk achteruit gegaan. In 1973 36 nesten, in 1981 40 nesten. In 1995 nog 45 nesten.

De strenge winters van 1996 en 1997 hebben de stand gedecimeerd.

Elders in 's Graveland is een nieuwe kolonie ontstaan. Mogelijk zijn daar reigers van Gooilust naartoe verhuisd.

Ooievaar, 1 territorium

In het vroege voorjaar van 2015 is een nest op paal geplaatst in het Ooievaarskamp.

Dit nest is begin mei bezet. Er is gebroed, maar het broedsel is mislukt.

Nijlgans, 13 territoria

Bij de inventarisatie uit 1995 waren nog geen nijlganzen aanwezig.

De nijlgans is een lastig te inventariseren soort. Er zijn geen nesten gevonden. Veel paren waren in en om Gooilust aanwezig. Zij waren april luidruchtig in het bos aanwezig.

Er zijn paren met jongen gesignaleerd in de weilanden en sloten van Gooilust.

Wilde Eend 15 paren

De wilde eend is met name te vinden in de sloten van het weidegebied. De aantallen liggen bij alle tellingen rond de 20.

Havik, 1 territorium

De havik liet zich in de maanden april en mei veel horen tijdens de inventarisatierondes.

Er is een nest gevonden dat bewoond leek, gezien de donsveertjes in de rand. Bij latere controles kon geen bevestiging van bewoning worden gevonden.

Buizerd. 1 territorium

Buiten het paar wat een nest bewoonde in de singel, zijn er meer waarnemingen gedaan van buizerds in het gebied. Mogelijk was er een tweede paar. Er is geen nest gevonden.

Houtduif 16 territoria

Ondanks aanwezigheid van de havik toch nog 16 territoria

Opvallend is wel dat bijna alle territoria in het westelijk deel liggen. Daar waar de havik niet broedt.

Kerkuil 1 territorium

Bij de boerderij is een paar kerkuilen gehoord. Daar is ook de waarschijnlijke broedplaats.

Bosuil 2 territoria

De bosuil heeft op Gooilust twee territoria. Uit beide zijn waarnemingen van baltsende vogels. Ook zijn er jongen waargenomen.

Scholekster 1 territorium

Van de weidevogels is alleen de scholekster nog een regelmatige gast. Mogelijk was er een broedgeval. Alarmerend gedrag in juni wees hierop. Er zijn geen kuikens gezien.

IJsvogel 2 territoria

Van de ijsvogel is in 1 territorium broeden vastgesteld. Er zijn ook jongen uitgevlogen. In de andere territorium zijn nestgaten gevonden. Er zijn in de buurt hiervan vogels waargenomen, maar broeden is niet vastgesteld.

Groene specht 1 territorium

Bij de begraafplaats is een territorium. De spechten werden ook op de begraafplaats gezien. Waarschijnlijk waren zij aan het fourageren op daar aanwezige mierennesten.

Grote bonte specht 25 territoria

Door het ouder worden van het bos zijn veel bomen geschikt geworden voor foerageren en nestplaat voor de spechten. Gelet op de stippenkaart lijkt de maximale bezetting bereikt.

Kleine bonte specht 1 territorium

Van de kleine bonte specht is ook in eerdere inventarisaties een territorium vastgesteld. Dit jaar aan de hand van een baltsend individu.

Kleine karekiet 1 territorium

In de sloot met rietvegetatie is op 14 juni een zingende vogel aangetroffen. Daarna niet meer.

Tuinfluiter 5 territoria

De tuinfluiters van Gooilust zitten in struiken aan de randen van het bos in het open gedeelte.

Zwartkop 34 territoria

Het aantal territoria is verdubbeld ten opzichte van 1995. Ook de zwartkop profiteert van het ouder worden van het bos. Een goede, niet al te dichte struiklaag is belangrijk voor deze soort. De stippenkaart laat zien, waar dat het geval is. Als de nieuw aangeplante struiken zich verder ontwikkelen kan de stand nog toenemen.

Tjiftjaf 28 territoria

Het aantal territoria blijft stabiel i.v.m. eerdere inventarisaties. Wel valt op dat er een concentratie is rond de siertuin en de werkplaats. Het open karakter speelt hierbij waarschijnlijk een rol.

Fitis 2 territoria

De fitis is nog maar met twee territoria aanwezig aan de rand van het telgebied. In 1973 nog met 15. Het ouder en dichter worden van het bos is hiervan de oorzaak.

Goudhaan 20 territoria.

De aanwezigheid van naaldbout en coniferen heeft ertoe geleid dat de stand zo is toegenomen. (van 4 in 1973 naar 20 nu). Op de stippenkaart is goed te zien waar deze boomsoorten voorkomen.

Vuurgoudhaan 2 territoria

Een lastige soort, die met veel geduld is vastgesteld in de siertuin. De zang was doorslaggevend. Er zijn geen nesten gevonden.

Grauwe vliegenvanger 5 territoria.

Opvallend is dat alle territoria te vinden zijn bij bebouwing. Daar vinden zij goede nestgelegenheden. Alarmerend gedrag gaf aan dat broeden waarschijnlijk is. Er zijn geen nesten gevonden.

Bonte vliegenvanger 1 territorium.

De waarneming van een zingend mannetje binnen de normgrens geeft een geldig territorium. Er is in dit deel van het bos onderhoud gepleegd, waarbij veel bomen zijn gekapt. Het ontstane open karakter, met aanwezigheid van boomholtes is voor deze soort aantrekkelijk.

Staartmees 5 territoria

De 5 territoria zijn te vinden bij bebouwing. Daar vinden ze geschikte broedgelegenheid, vaak in coniferen.

Glanskop 7 territoria

Een soort voor oude bossen. Ondanks het kappen van bomen, is er voor de glanskop nog voldoende nestgelegenheid overgebleven. Zes van de 7 territoria zijn vastgesteld in gebied waar houtkap heeft plaats gevonden.

Kuifmees. 5 territoria

In 1995 niet vastgesteld. De kuifmees broedt o.a. in groepen naaldbomen in loofbos. Precies op die plek in Gooilust zijn de territoria vastgesteld.

Zwarte mees. 1 territorium.

Op grond van één waarneming binnen de Sovon datumgrens is een territorium vastgesteld. Wel in geschikt biotoop nl. het dennenperceel bij de rododendron tuin.

Koolmees (47) en pimpelmees (43)

Beide soorten zijn in aantal ongeveer gelijk gebleven met de telling van 1973, toen nog veel nestkasten in het gebied waren. Die zijn er nu niet meer, maar er is blijkbaar genoeg nestruimte te vinden in de aanwezige bomen.

Boomklever 29 territoria

De territoria zijn gelijk verdeeld over het aanwezige bosgebied. Alleen in het Sterrenbos is één territorium. Dit bos heeft nog weinig oude bomen met geschikte boomholtes.

Boomkruiper 33 territoria

Ook in 1995 veel boomkruipers (25).

Dit jaar ook gelijkelijk verdeeld over geschikt gebied. Bijna optimale bezetting.

Kauw 8 territoria

De aanwezige paartjes hebben gebroed in boomholtes bij de reigerkolonie. Daar ook de meest geschikte bomen met holtes. Met name maart en april waren de kauwen luidruchtig op zoek naar broedruimte. Daarna lastig te tellen.

Spreeuw 18 territoria

Door aanwezigheid van nestkasten 62 broedparen in 1973. Nu maken ze gebruik van natuurlijke nestholtes. 18 paren lijkt nog aan de voorzichtige kant, omdat er veel spechten in het gebied zijn, die zorgen voor nestgelegenheid. Goed inventariseren is alleen mogelijk bij balts en aanwezigheid van jongen.

Vink 43 territoria

Over het hele bosgebied verspreid. Een verdubbeling t.o.v. 1973.

Groenling 6 territoria

Een vogel van bosranden en meer open gebied. Ook in Gooilust goed terug te zien.

Putter 3 territoria

Tijdens alle tellingen zijn putters waargenomen steeds in het westelijk gedeelte. Bij andere tellingen zijn ze niet signaleerd.

Goudvink 4 territoria

De vier paren in Gooilust broeden op plekken waar coniferen staan.

Appelvink 11 territoria

Het aantal broedparen is 10 hoger dan in 1995. De appelvinken van Gooilust zijn met name te vinden in en in de buurt van coniferen. Deze bomen zijn inmiddels flink

uitgegroeid. Vooral in de maand april was er veel baltsactiviteit, waarbij soms meer dan 10 exemplaren bij elkaar waren te zien in de dan nog kale bomen.

Zoogdieren

Naast vogels zijn ook de waargenomen zoogdieren geteld. Het gaat hier om de volgende soorten en aantal waarnemingen

Soort	Aantal waarnemingen
Haas	11
Konijn	2
Eekhoorn	6
Vos	2
Boommarter	1
Ree	16